

Sprachen Nordeuropas
und des Baltikums

Luento 1. JOHDANTO JA KURSSIN RAKENNE

KARJALAN KIELI SUOMESSA

29.9.2015 – 2.10.2015, Itä-Suomen yliopisto

Anneli Sarhimaa, Johannes Gutenberg Universität Mainz (sarhimaa@uni-mainz.de)

Kurssin tarkoitus

Suomen karjalankielisiä karjalaisia ja heidän kieltään on viime vuosiin asti tutkittu hyvin vähän systemaattisesti

... ja tiedotusvälineet antavat aiheille hyvin vähän tilaa nykyisinkin.

Vanhentunutta ja paikkansapitämätöntä tietoa on liikkeellä paljon

... ja toisinaan sitä myös käytetään karjalan kieltä ja sen puhuvia vastaan.

Kurssin päätarkoitus on levittää tutkimukseen perustuvaa tietoa Suomen karjalankielisistä karjalaisista ja karjalan kielen nykytilanteesta ja -tilasta nimenomaan Suomessa.

- EU-FP7 –projekti ELDIA (European Language Diversity for All 2010-2013`, www.eldia-project.org)
- Sarhimaa, Anneli (ilmestyy keväällä 2016). *Vaietut ja vaiennetut karjalankieliset karjalaiset Suomessa.*

Aihepiirit ja aikataulu

TIISTAI, 29.9.2015

1. Johdanto
2. Karjalankielinen nykykulttuuri Suomessa
3. Karjalan kielen nykytila Suomessa

KESKIVIIKKO, 30.9.2015

4. Karjalan kielen asema Suomen virallisessa kielipolitiikassa
5. Karjalan kielen voimaannuttaminen ja kansalaisaktivismi

TORSTAI, 1.10.2015

6. Johdatus projektitehtävään
7. Projektityöskentelyä

PERJANTAI, 2.10.2015

8. Projektitulosten esittely ja loppukeskustelu

Kotitentti: palautus 2.11.2015 sähköpostitse; tarkemmat ohjeet kurssin lopussa.

Työskentelytavoista

- Keskustelu ja kysymykset ovat tervetulleita missä vaiheessa vain.
- Luento-osuudet perustuvat power point –dioihin, jotka ladataan päivittäin opetuksen jälkeen moodleen.
- Keskittykää siis luennolla kuuntelemaan, tehkää muistiinpanoja vain pointeista, jotka eivät löydy dioista.
- Yrittäkää ehtiä selata edellisen päivän diat läpi ennen uusia luentoja.
- Karjalan kieltä Suomessa koskeva bibliografia tulee saataville moodleen viikon mittaan.
- Ne osallistujat, jotka eivät ole Itä-Suomen yliopiston opiskelijoita tai eivät ole ilmoittautuneet kurssin osanottajiksi, voivat halutessaan kirjoittaa sähköpostiosoitteensa luokassa kiertävään listaan ja saada diat minulta sähköpostitse.
- Tänä ja huomenna luentoihin menee luultavasti vähän enemmän aikaa kuin 2x90 minuuttia, joten ehdotan vain 15 minuutin taukoa jaksojen välillä; perjantaina voimme vastaavasti lopettaa aikaisemmin.

Kotoperäinen (autoktoninen) kieli vs. alkuperäinen (= alkuperäiskansan) kieli

Alkuperäiskieltä puhuu alkuperäiskansa:

- etninen yhteisö, joka polveutuu jonkin itsenäisen maan ensimmäisistä tunnetuista asukkaista.
- usein vähemmistö, joka asui alueella ennen sen kolonisaatiota tai valtioiden välisten rajojen vetämistä.

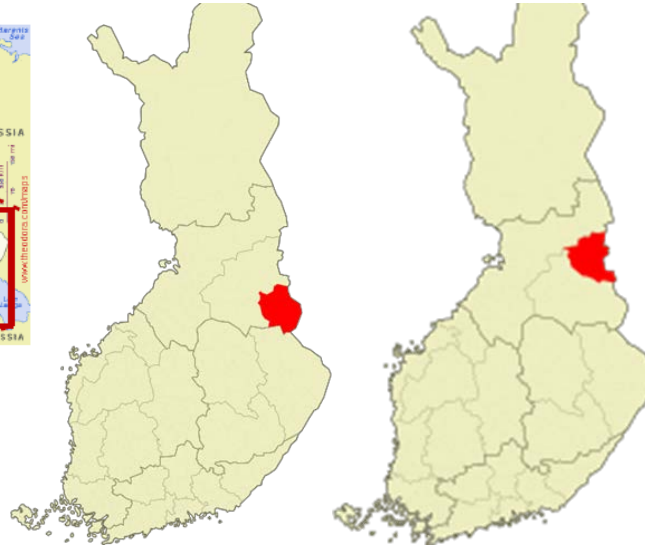
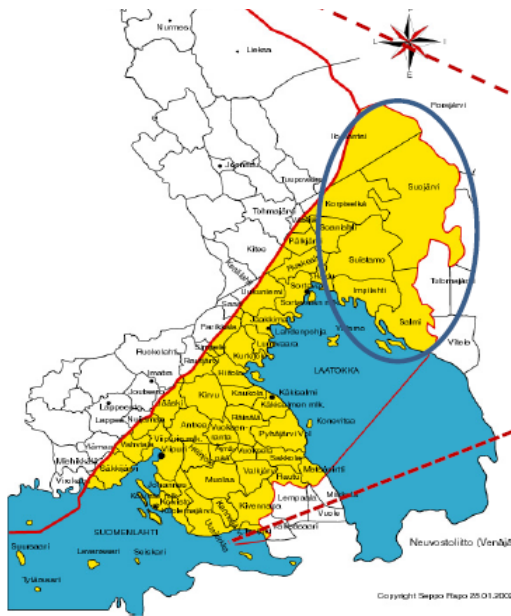
Kotoperäiset kielet ovat alueella ikivanhoja mutta eivät alkuperäisiä:

- Suomea ja karjalaa edeltäneiden itämerensuomalaisen kielimuotojen puhujien arvioidaan tulleen Suomeen viimeistään ajanlaskumme alun tienoilla (Korhonen 1981; Kallio 2006).
- Sitä ennen Suomessa asui saamelaisen esi-isiä.

Suomi ja karjala ovat kotoperäisiä eli autoktonisia kieliä, niitä on puhuttu Suomessa ikimuistoisista ajoista alkaen ja molempia yhtä kauan.

Karjalankielisten karjalaisten asuinalueet Suomessa ennen toista maailmansotaa

- karjalankielisten karjalaisten perinnäiset asuinalueet Suomen puolella olivat itärajan tuntumassa.
- Alue on vielä 1800-luvulla ollut laajempi (mm. Viinijärven Taipaleella oli karjalankielisiä ortodokseja todennäköisesti 1870-luvulle asti; ammuin karjalaisten vaikutus/nautinta-alue ulottui lännessä poikki Suomen aina Torniojokilaaksoon asti).
- Yhteydet venäjänpuoleisiin karjalaisiin olivat tiiviitä vielä 1920-1930 -luvulla (perhe- ja elinkeinositeet, maailmansotien pakolaisaallot Vienasta ja Aunuksesta).

Toinen maailmansota hajotti karjalankieliset eri puolille Suomea

Jo ensimmäiset sodanjälkeiset vuodet veivät karjalankielisiä kaupunkeihin

- Niukat elinmahdollisuudet maaseudun sijoitusalueilla;
- Helsinkiin, Lahteen, Kuopioon, Jyväskylään, Joensuuhun, Kotkaan, Tampereelle, Kemiin ja Ouluun syntyi nopeasti uusia karjalankielisten keskittyymiä.
- Suuren maaltamuuton vuosikymmenet: esim. vuonna 1971 helsinkiläisistä 4 700, kuopiolaisista vajaat 1 700 ja joensuulaisista toista tuhatta oli syntynyt Raja-Karjalassa (Hämynen 2013: 210–211).
- Karjalankieliset keskittyvät nykyisin kaupunkeihin.
- Lukumäärätiedot eri kaupungeissa asuvista koskevat vain Raja-Karjalassa ennen sotaa syntyneitä.

Merkittäviä karjalankielisten keskittymiä ovat suurimpien kaupunkien lisäksi Valtimo ja Nurmes.

Vienalaistaustaisten juuret ovat Petsamo, Suomussalmea ja Kuhmoa useammin Venäjän Karjalan pohjoisosissa.

- Itärajan takaa Vienan Karjalasta sekä Aunuksesta tuli Suomeen karjalankielistä väestöä jo ennen maan itsenäistymistä, mutta erityisen paljon ensimmäisen maailmansodan pakolaisina.
- Pakolaisuuden ensimmäinen aalto 1917–1922: kaikkiaan n. 33 500 henkeä, valtaosa Vienasta.
- Suurin yksittäinen vienankarjalaisten pakolaisten ryhmä 1921–1922: 12 000 henkeä (Nygård 1996: 2).
- Pakolaisista hieman alle 20 000 jäi Suomeen pysyvästi, loput jatkoivat Ruotsiin.

Uusia karjalanpuhujia Venäjältä Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen

- 1990-luvulta alkaen Suomeen on muuttanut karjalankielisiä jonkin verran paitsi Venäjän Karjalasta myös sellaisilta muilta entisen Neuvostoliiton alueilta, jonne karjalaisia oli Stalinin vainojen aikana 1920–1940-luvulla karkotettu.
- Arvio: 3000 henkeä
- Ainakin kahdessa suhteessa merkittävä asia Suomessa puhutun karjalan kielen kannalta:
  1. Maahanmuuttajien puhumat karjalan murteet ovat jo vanhastaan saaneet enemmän vaikutteita venäjältä kuin Suomessa puhutut murteet -> kielellinen vaihtelu Suomessa puhuttavassa karjalassa lisääntyy ja saa uusia muotoja;
  2. Suomen karjalankielisten yhteydet Venäjän karjalankielisiin ovat lujittuneet uusin sitein -> myönteinen vaikutus karjalan kielen tulevaisuudennäkymiin molemmissa maissa?

Suomessa puhuttavan karjalan murretausta on moninainen:

- eteläkarjalaa: Ilomantsissa, Korpiselällä ja osissa Soanlahden, Suistamon, Suojärven ja Impilahden kyliä
- livviä: muualla Raja-Karjalassa.
- vienankarjalaa: ennen toista maailmansotaa Vienan Karjalasta Suomeen tulleet pakolaiset
- Venäjän puolelta rajaa Aunuksesta tulleiden pakolaisten kielestä ei ole tietoja; suurin osa lienee tullut rajan lähituntumasta ja on siten todennäköisesti puhunut livviä.
- Neuvostoliiton hajottua Suomeen muuttaneiden karjalankielisten murretaustoista ei ole tietoja: oletettavasti eri murteiden puhujia, mahdollisesti myös Keski-Venäjän karjalaissaarekkeilta tulleita sekä sekoittuneiden karjalaisten kielimuotojen puhujia niiltä entisen Neuvostoliiton muilta alueilta, jonne karjalankielisiäkin päätyi 1930–1950-luvuilla väestön pakkosiirtojen seurauksena.

Suomen karjalankielisten määrästä on olemassa vain arvioita

- Tilastotietoja ei ole olemassa.
- Usein näkee viitattavan Karjalan Kielen Seuran 1990-luvulla esittämään arvioon, jonka mukaan karjalan kielen puhujia olisi Suomessa n. 5 000 ja kieltä ymmärtäviä n. 20 000.
- Toisen arvion mukaan aktiivisia puhujia olisi nykyisin 9 000
- Tapio Hämysen tutkimuksiin ja ELDIAN tuloksiin perustuva arvio:
  - 11 000 karjalaa hyvin taitavaa
  - kieliyhteisön jäseniä 30 000.
- Myös Karjalan Kielen Seura pitää uusinta, tutkimupohjaista arviota uskottavana.
- Tilastotietojen puuttuessa arvioilla on yhteiskunnallista merkitystä:

- vakuuttavat karjalankieliset itsensä siitä, että karjalaa puhutaan Suomessa yhä, vaikka asiaan ei yleisesti kiinnitetäkään huomiota
- osoittavat suomalaiselle yhteiskunnalle kokonaisuudessaan, että karjalankielinen väestöryhmä todella on olemassa ja tukevat pyrkimyksiä saada yhteiskunnallista näkyvyyttä ja taloudellista tukea kielen ja kulttuurin säilyttämiseen ja kehittämiseen.
- osoittavat, että karjalankielisiä on Suomessa huomattavasti enemmän kuin saamen puhujia
- II maailmansodan päättyessä Suomen tuolloin 50 000–60 000 karjalankielistä muodostivat 1,3–1,6 % koko maan väestöstä, siis huomattavasti suuremman suhteellisen osuuden kuin nykyisin
- jos karjalankielisten määrä olisi säilynyt edes kutakuinkin samalla tasolla kuin se oli sodan päättyessä, heitä olisi nyt yhtä paljon kuin nykyisin suurinta maahanmuuttajakieltä venäjää puhuvia.
- jäsenmäärältään pieni tai suuri ryhmä, karjalankieliset ovat Suomen ainoa kotoperäinen väestönosa, jota ei mainita perustuslaissa ja jonka kielellisten oikeuksien edistämistä ja turvaamista ei ole otettu huomioon kielilainsäädännössä; palaamme tähän luennossa 4.

Suomen karjalankielinen karjalaisuus rakentuu vanhastaan kolmen peruspilarin varaan:

